

Завдання
III-го етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з хімії
2016-2017 навчальний рік
Теоретичний тур

Завдання 1. Тести (10 балів)

Завдання з однією правильною відповіддю. Кожна правильна відповідь оцінюється в 0,5 балів. Максимальна кількість балів – 2.

1. Укажіть речовину, яка проводить електричний струм:

- А розплав натрій гідроксиду
 Б безводна сульфатна кислота
 В водний розчин етанолу
 Г водний розчин глюкози

А	+
Б	
В	
Г	

2. Укажіть оксид, який реагує з натрій гідроксидом і не реагує з хлоридною кислотою:

- А силіцій(IV) оксид
 Б нітроген(I) оксид
 В магній оксид
 Г цинк оксид

А	+
Б	
В	
Г	

3. У розчин солі X занурили залізну пластинку. Згодом пластинку вийняли, висушили й зважили. Маса пластинки змінилася. Укажіть формулу солі X.

- А $\text{Ba}(\text{NO}_3)_2$
 Б $\text{Ca}(\text{NO}_3)_2$
 В $\text{Zn}(\text{NO}_3)_2$
 Г $\text{Cu}(\text{NO}_3)_2$

А	
Б	
В	
Г	+

4. Взаємодія літій оксиду з водою – це реакція

- А сполучення, без зміни ступенів окиснення
 Б заміщення, окисно-відновна
 В заміщення, без зміни ступенів окиснення
 Г сполучення, окисно-відновна

А	+
Б	
В	
Г	

Завдання на відповідність. Кожна правильна відповідь оцінюється в 0,5 балів. Максимальна кількість балів – 4.

5. Установіть відповідність між формулою та природою речовини:

Формула речовини

Природа речовини

А N_2O

1 середня сіль

Б HClO_4

2 кислотний оксид

В $\text{NH}_4\text{H}_2\text{PO}_4$

3 несолетворний оксид

Г SiO_2

4 кислота

5 кисла сіль

А	3
Б	4
В	1
Г	2

6. Установіть відповідність між частинкою та її електронною формулою:

Формула частинки

Електронна формула

А йон F^-

1 $1s^2 2s^2 2p^6 3s^2 3p^6$

Б йон Ca^{2+}

2 $1s^2 2s^2 2p^6 3s^1$

В атом Na

3 $1s^2 2s^2 2p^6$

Г атом N

4 $1s^2 2s^2 2p^5$

5 $1s^2 2s^2 2p^3$

А	3
Б	1
В	2
Г	5

Завдання на встановлення послідовності. Максимальна кількість балів – 4.

7. Розташуйте формули речовин за збільшенням ступеня окиснення Карбону:

- А CO
 Б CH₄
 В CO₂
 Г C

А	3
Б	1
В	4
Г	2

8. Установіть послідовність хімічних формул речовин у ланцюжку перетворень гідроксиду на сіль:

- А FeCl₂
 Б Fe(OH)₃
 В Fe₂O₃
 Г Fe

А	4
Б	1
В	2
Г	3

Задача 2. (10 балів)

Калій сульфат масою 20 г розчинили у 150 мл води. Потім провели електроліз розчину. Після електролізу масова частка калій сульфату склала 15%.

А Знайдіть масову частку калій сульфату в утвореному розчині.

Б Обчисліть об'єм водню і кисню, які були отримані під час електролізу при температурі 20 °С і тиску 101325 Па.

Розв'язок

А $w(\text{K}_2\text{SO}_4) = m(\text{р-ни})/m(\text{р-ну}) = 20\text{г} / (150 + 20) \text{г} = 0,118$ або 11,8%

Б При електролізі розкладається тільки вода і відбувається реакція $2\text{H}_2\text{O} = 2\text{H}_2 + \text{O}_2$.

Кількість калій сульфату в розчині не змінюється. Сіль є електролітом.

Маса води у розчині:

а) до електролізу $m(\text{H}_2\text{O}) = 150\text{г}$;

б) після електролізу $m(\text{H}_2\text{O}) = m(\text{р-ну}) - m(\text{K}_2\text{SO}_4) = (20\text{г} / 0,15) - 20 = 113,3 \text{г}$.

Маса води, що розкладається під час електролізу:

$m(\text{H}_2\text{O}) = 150\text{г} - 113,3\text{г} = 36,7 \text{г}$, отже: $n(\text{H}_2\text{O}) = 36,7\text{г} / 18\text{г/моль} = 2,04 \text{ моль}$,
 $n(\text{H}_2) = 2,04 \text{ моль}$, $n(\text{O}_2) = 1,02 \text{ моль}$.

$$V(\text{H}_2) = \frac{\nu(\text{H}_2) RT}{P} = \frac{2,04 \cdot 8,314 \cdot 293,15}{101325} = 0,049 \text{ (м}^3\text{)} = 49 \text{ (л)},$$

$$V(\text{O}_2) = \frac{1}{2} V(\text{H}_2) = 0,0245 \text{ (м}^3\text{)} = 24,5 \text{ (л)}$$

Відповідь: $w(\text{K}_2\text{SO}_4) = 11,8\%$, $V(\text{H}_2) = 49\text{л}$, $V(\text{O}_2) = 24,5\text{л}$

Задача 3. (11 балів)

Дешевий метод добування речовини X із каштанів був розроблений професором хімії Манчестерського університету Х.Вейцманом у 1915 році. X – прозора, безбарвна органічна рідина з різким запахом, що легко запалюється.

Для дослідження термодинаміки й кінетики розкладу речовини X у замкнену посудину ввели 100 г X та нагріли її до 510 °С. При цій температурі речовина X розкладається за реакцією першого порядку: $\text{X} \rightarrow \text{C}_2\text{H}_4 + \text{CO} + \text{H}_2$. За 12,5 хвилин поглинулося 83,6 кДж теплоти.

А Визначте молекулярну формулу речовини X.

Б Обчисліть тепловий ефект реакції розкладання речовини X (у кДж/моль).

В Визначте ступінь розкладу речовини X за 12,5 хв.

Довідка. Ентальпії утворення речовин (при температурі реакції): X (-235,6 кДж/моль), C₂H₄ (40,7 кДж/моль) і CO (-110,8 кДж/моль).

Розв'язок

А За рівнянням реакції з'ясовуємо, що X містить Карбон, Гідроген та Оксиген. Речовина X – C₃H₆O.

Б Водень – проста речовина, тому ентальпія його утворення дорівнює нулю.

$$\Delta H_{\text{реакції}} = \Delta H_{\text{утв.}}(\text{C}_2\text{H}_4) + \Delta H_{\text{утв.}}(\text{CO}) - \Delta H_{\text{утв.}}(\text{C}_3\text{H}_6\text{O})$$

$$\Delta H_{\text{реакції}} = 40,7 - 110,8 + 235,6 = 165,5 \text{ (кДж/моль)}$$

В За 12,5 хв розкладається:

$$\frac{83,6}{165,5} = 0,505 \text{ (моль)}, \text{ або } 0,505 \cdot 58 = 29,3 \text{ (г)}$$

Тобто ступінь розкладу становить 29,3%

Задача 4. (11 балів)

При взаємодії суміші газів карбон(II) оксиду і карбон(IV) оксиду, з відносною густиною за воднем 20,4, та калій гідроксиду в розчині одержано 10 г калій гідрогенкарбонату. Практичний вихід солі дорівнював 100%. Обчисліть масу калій гідроксиду і об'єм суміші газів, виміряний за н.у., які використано для одержання солі.

Розв'язок

1. Записуємо рівняння реакції: $\text{KOH} + \text{CO}_2 \rightarrow \text{KHCO}_3$, бо з калій гідроксидом реагує лише CO₂.

2. Обчислюємо масу калій гідроксиду:

$$n(\text{KHCO}_3) = m/M = 10\text{г} / 100\text{г/моль} = 0,1\text{моль}$$

$$n(\text{KHCO}_3) = n(\text{KOH}) = 0,1\text{моль}$$

$$m(\text{KOH}) = n \cdot M = 0,1\text{моль} \cdot 56\text{г/моль} = 5,6\text{г}$$

3. Обчислюємо об'єм CO₂, оскільки лише він бере участь у реакції з KOH:

$$n(\text{KHCO}_3) = n(\text{CO}_2) = 0,1\text{моль}$$

$$V(\text{CO}_2) = n \cdot V_m = 0,1\text{моль} \cdot 22,4\text{л/моль} = 2,24\text{л}$$

4. Знаходимо середню молярну масу суміші газів:

$$M_{\text{сер.}} = 2 \cdot D(\text{H}_2) = 2 \cdot 20,4 = 40,8\text{г/моль}$$

5. Знаходимо об'ємну частку вуглекислого газу в суміші:

$$M_{\text{сер.}} = M(\text{CO}_2) \cdot \varphi(\text{CO}_2) + M(\text{CO}) \cdot \varphi(\text{CO})$$

$$\text{Нехай } \varphi(\text{CO}_2) = x, \text{ а } \varphi(\text{CO}) = (1-x), \text{ тоді}$$

$$40,8 = 44x + 28(1 - x)$$

$$40,8 = 44x + 28 - 28x$$

$$12,8 = 16x$$

$$x = 0,8, \text{ отже } \varphi(\text{CO}_2) = 80\%$$

6. Знаходимо об'єм суміші газів

$$\varphi(\text{CO}_2) = V(\text{CO}_2) / V_{\text{сум.}}, \text{ отже } V_{\text{сум.}} = V(\text{CO}_2) / \varphi(\text{CO}_2)$$

$$V_{\text{сум.}} = 2,24\text{л} / 0,8 = 2,8\text{л}$$

Відповідь: для одержання солі використано 5,6 г KOH та 2,8 л суміші CO₂ і CO.

Задача 5. (12 балів)

Осад **А** синього кольору нейтралізували безкольоровою речовиною **Б** з утворенням блакитного розчину **В**. При випаровуванні розчину **В** і прожарюванні

осаду утворюються: газ бурого кольору Г, безкольоровий газ Д, який утворюється під час фотосинтезу, і тверда речовина Е чорного кольору, яка може вступати в реакцію з речовиною Б, з утворенням речовини В.

А Визначте речовини А, Б, В, Г і Е.

Б Складіть рівняння відповідних реакцій.

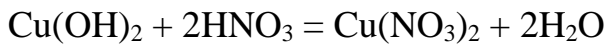
В Для реакції, яка відображає процес прожарювання осаду, складіть електронний баланс, укажіть окисник та суму коефіцієнтів після реакції.

Розв'язок

Осад А – $\text{Cu}(\text{OH})_2$

Безкольорова речовина Б – HNO_3

Речовина В $\text{Cu}(\text{NO}_3)_2$ розчин має блакитний колір.

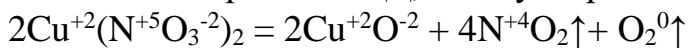

При прожарюванні кристалів цієї солі утворюється три речовини:

CuO – речовина Е чорного кольору

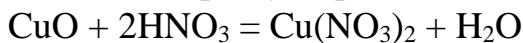
NO_2 – газ Г бурого кольору

O_2 – безкольоровий газ Д, який утворюється під час фотосинтезу.

Окисник Нітроген, сума коефіцієнтів після реакції – 7.

Речовина Е реагує з речовиною Б з утворенням речовини В, отже рівняння:

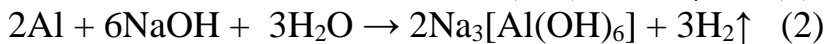

Задача 6. (16 балів)

Суміш цинку, алюмінію та міді помістили в надлишок концентрованого розчину луку. Виділився газ об'ємом 28,448 л (н.у.). Метал, що не розчинився у лузі, помістили у надлишок концентрованої сульфатної кислоти й одержаний розчин піддали електролізу до повного розкладу солі. На катоді одержали метал масою 6,4 г. Кількості речовин цинку та алюмінію у вихідній суміші відносилися як 1:2. Визначте масові частки металів у вихідній суміші.

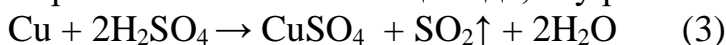
Розв'язок

З лугом реагують цинк та алюміній:

$$n(\text{H}_2) = \frac{V(\text{H}_2)}{V_m} = \frac{28,448}{22,4} = 1,27 \text{ (моль)}$$

Нерозчинний залишок – це мідь, яку розчинили у концентрованій H_2SO_4 .

$$n(\text{Cu}) = \frac{m(\text{Cu})}{M(\text{Cu})} = \frac{6,4}{64} = 0,1 \text{ (моль)}$$

З рівнянь (3) і (4) маса міді, яка виділилася на катоді, дорівнює масі міді у вихідній суміші.

Припустимо, що за реакцією (1) виділилося x моль H_2 , тоді $n(\text{Zn}) = n(\text{H}_2) = x$ (моль).

Згідно умови задачі $n(\text{Al}) = 2n(\text{Zn}) = 2x$ (моль).

З рівняння (2): $n(\text{H}_2) = 1,5n(\text{Al}) = 3x$ (моль).

Складемо рівняння: $x + 3x = 1,27$; звідки $x = 0,3175$ (моль).

$m(\text{Zn}) = n(\text{Zn}) \cdot M(\text{Zn}) = 0,3175 \cdot 65 = 20,64$ (г)

$m(\text{Al}) = n(\text{Al}) \cdot M(\text{Al}) = 2 \cdot 0,3175 \cdot 27 = 17,15$ (г)

$m(\text{сум.}) = 6,4 + 20,64 + 17,15 = 44,19$ (г)

$$w(\text{Zn}) = \frac{m(\text{Zn})}{m(\text{сум.})} = \frac{20,64}{44,19} = 0,467 \text{ або } 46,7\%$$

$$w(\text{Al}) = \frac{m(\text{Al})}{m(\text{сум.})} = \frac{17,15}{44,19} = 0,388 \text{ або } 38,8\%$$

$$w(\text{Cu}) = 100\% - 46,7\% - 38,8\% = 14,5\%$$

Відповідь: $w(\text{Zn}) = 46,7\%$; $w(\text{Al}) = 38,8\%$; $w(\text{Cu}) = 14,5\%$.